

<https://doi.org/10.15407/econlaw.2019.02.133>

УДК 332.8+338.24

Є.С. ГРАДОБОЄВА, канд. екон. наук, старш. наук. співроб.
Інститут економіко-правових досліджень НАН України, м. Київ, Україна
 orcid.org/0000-0002-1086-8159

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА — ВИКОНАВЦІВ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ

Ключові слова: житлово-комунальні послуги, підприємства міського господарства, економіко-правове забезпечення регулювання діяльності, удосконалення, тарифоутворення, якість.

Досліджено сучасний стан, узагальнено особливості та сучасні проблеми діяльності підприємств міського господарства — виконавців житлово-комунальних послуг (ЖКП), наведено їхню класифікацію. Проаналізовано чинну законодавчу та нормативно-правову базу регулювання діяльності підприємств міського господарства у частині регламентації питань забезпечення відповідності якості надання ЖКП установленим нормативам, стандартам, порядкам і правилам, умовам відповідних договорів і вимогам чинного законодавства, а також ціно-, тарифоутворення. Запропоновано шляхи удосконалення відповідного нормативно-правового забезпечення регулювання діяльності підприємств міського господарства, що надають ЖКП, із конкретизацією пропозицій щодо внесення змін і доповнень у чинне законодавство та характеристикою очікуваних результатів.

Вступ. Забезпечення сталого розвитку систем водопостачання та водовідведення, підвищення ефективності виробництва та постачання теплової енергії, досягнення ефективного управління житловим фондом, упровадження сучасних методів і технологій у сфері поводження з побутовими відходами та відповідне поліпшення економічного стану підприємств — виконавців житлово-комунальних послуг (ЖКП) з метою підвищення рівня обслуговування населення є провідними завданнями реалізації державної регіональної політики, визначеної Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2020 р., а також очікуваними результатами дій Уряду до 2020 р. [1, 2], тобто є пріоритетом розпочатих і активно реалізовуваних в Україні процесів реформування сфери ЖКП.

Утім, виступаючи соціально значущою складовою сфери ЖКП економіки міст України, підприємства міського господарства вже протягом багатьох років поспіль мають украй негативну стійку тенденцію зростання збитків, накопичення значних обсягів кредиторської і дебіторської заборгованостей. Незважаючи на достатньо високий рівень оплати населенням України ЖКП, що склав станом на 01.01.2019 86,7 % (без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополь та частини зони проведення Операції об'єднаних сил), унаслідок великого обсягу накопиченої заборгованості попередніх періодів, заборгованість цієї категорії споживачів за

ЖКП зростає з 8,8 млрд грн у 2015 р. до майже 70,0 млрд грн станом на кінець березня 2019 р. Це спричиняє зростання обсягів кредиторської заборгованості підприємств — виконавців ЖКП, що станом на 01.01.2019 складала 35,2 млрд грн, основну частину у структурі якої займає заборгованість за спожитий природний газ та електроенергію [3], та загалом призводить до критичного рівня збитковості. Зазначене обумовлює актуальність питань, пов'язаних із економіко-правовими аспектами державного регулювання та особливостями управління діяльністю підприємств — виконавців ЖКП у сучасних умовах господарювання, що є проблематикою, активно досліджуваною як вітчизняною науковою спільнотою, так і зарубіжними фахівцями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Узагальненню світового досвіду державного регулювання розвитку житлово-комунального господарства (ЖКГ) та систематизації відповідного законодавства присвячено праці Л.І. Шарфмана, О.І. Деміхова, В.О. Лук'янихіна та ін. [4, 5], а регіональні особливості цього питання докладно розглянуто В.І. Лук'яновим [6]. Різні аспекти правового регулювання участі приватного сектору, включаючи реалізацію механізмів державно-приватного партнерства, в ЖКГ як в Україні, та і за кордоном, досліджено у працях П. Н'юборн, Н. Мейсон, І.І. Килимник, Т.А. Коляди, А.Ф. Мельник [7—9]. Наукові напрацювання Т.Н. Неровні, К.Х. Сербінової присвячено вивченню законодавчих та інституційних засад державного регулювання відносин у сфері ЖКГ, включаючи тарифорегулювання [10, 11]. При цьому усіма дослідниками одноголосно визнано необхідність удосконалення системи державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання — виконавців ЖКП, у першу чергу, в частині тарифоутворення, але єдність поглядів щодо напрямів та конкретизації відповідних заходів відсутня. Наявність низки дискусійних питань та окремих положень щодо вдосконалення економіко-правового забезпечення регулювання діяльності суб'єктів господарювання — виконавців ЖКП, і відносин, що виникають під час їх надання, а також загальна громіздкість і динамічна мінливість відповідної законодавчої та нормативно-правової бази, і пов'язана з цим невирішеність багатьох питань, обумовлює актуальність та визначає мету дослідження.

Мета статті полягає в обґрунтуванні пропозицій щодо вдосконалення економіко-правового забезпечення регулювання діяльності підприємств міського господарства — виконавців ЖКП у частині регламентації питань тарифоутворення та забезпечення якості.

Результати дослідження. У табл. 1 систематизовано основні типи підприємств міського господарства — виконавців ЖКП за рівнем їх правової і господарської самостійності, ринкового середовища господарювання, а також за видами послуг, що надаються (приналежністю підприємства до конкретної підгалузі ЖКГ). Однією з основних особливостей підприємств міського господарства — виконавців ЖКП є багатогалузевий характер їхньої діяльності, адже господарювання здійснюється ними залежно від виду наданих послуг, як на конкурентних (потенційно конкурентних) ринках (включаючи ринки послуг з управління багатоквартирним будинком, поводження з побутовими відходами, виробництва й постачання теплової енергії), так і на ринках природних монополій (зокрема централізованого водопостачання та водовідведення, транспортування теплової енергії, захоронення побутових відходів). Отже, діяльність виконавців ЖКП підлягає державному регулюванню, насамперед, у частині такого принципового питання як тарифоутворення, включаючи процедури формування, затвердження і перегляду тарифів на ЖКП (у тому числі і за результатами їх коригування).

У цьому випадку варто наголосити, що, згідно з даними табл. 2, де представлено розподіл підприємств-виконавців комунальних послуг — суб'єктів природних монополій за формами власності (відповідно до їхньої зведеного переліку, що ведеться Антимонопольним комітетом України на підставі реєстрів, які формує Національна комісія, здійснюючи державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг), переважну більшість серед них складають саме комунальні. За даними Кабінету Міністрів України, 43 % з-поміж 431 млн кв. м загальної площі багатоквартирного житлового фонду (170 тис. багатоквартирних будинків (ББ)) обслуговується комунальними підприємствами, 16,5 % — приватними [2].

Загальна кількість суб'єктів господарювання, які діяли протягом 2015—2018 рр. у сфері

ТАБЛИЦЯ 1. Класифікація підприємств міського господарства — виконавців ЖКП

Класифікаційна ознака	Типи підприємств міського господарства — виконавців ЖКП	Характеристика / Примітки
Рівень правової і господарської самостійності підприємства [9, с. 321— 322]	<p>Не наділені ні правовою, ні господарською самостійністю</p> <p>Мають господарську самостійність, юридичний статус</p> <p>Діють повністю на комерційних заходах</p>	<p>Мають власні органи управління, але за суттю є підрозділами місцевої влади, їхні доходи та витрати інтегруються до місцевого бюджету</p> <p>Виведені зі структури органу влади, але найважливіші рішення щодо питань їхньої діяльності ухвалює орган місцевого самоврядування. Джерелами їхнього фінансування є кошти споживачів послуг, місцевого бюджету</p> <p>Виводяться з організаційної структури органу влади, передаються в довірче управління менеджерами та реалізують продукцію / послуги за ринковими цінами / тарифами. Мають юридичний статус, свободу дій; можуть мати організаційно-правову форму акціонерного або іншого господарського товариства, заснованого органами місцевого самоврядування, у якому цим органам належить контрольний пакет акцій; є перехідною формою до приватного підприємства</p>
Конкурентне середовище господарювання підприємства	<p>Природні локальні технологічні монополісти (здійснюють господарську діяльність на ринках природних монополій)</p> <p>Повністю або частково здійснюють господарську діяльність на конкурентних (потенційно конкурентних) ринках</p>	<p>Зокрема, підприємства із надання послуг із централізованого водопостачання й водовідведення, транспортування теплової енергії, захоронення побутових відходів [12, с. 41]. Їхня діяльність підлягає державному регулюванню, насамперед, у частині такого принципового питання як тарифоутворення, включаючи процедури формування, затвердження і перегляду тарифів на комунальні послуги (у тому числі і за результатами їх коригування), що регламентовано чинними нормативно-правовими актами</p> <p>Зокрема, суб'єкти господарювання із надання послуг з виробництва й постачання теплової енергії, поводження з побутовими відходами, у тому числі перероблення побутових відходів, послуги з управління багатоквартирним будинком [12, с. 41]. Згідно з Законом України від 09.11.2017 № 2189-VIII «Про житлово-комунальні послуги», з 10.06.2018 р. ціна на послугу з управління багатоквартирним будинком є нерегульованою, а відтак порядок розрахунку ціни на послугу не визначається Кабінетом Міністрів України, а органи місцевого самоврядування не мають повноважень щодо встановлення (у тому числі і за результатами коригування) тарифів на послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій [13]</p>
Приналежність підприємства до конкретної підгалузі ЖКГ	<p>Комунальної теплоенергетики</p> <p>Водопроводно-каналізаційного господарства</p> <p>Газового господарства</p> <p>Із надання послуг із постачання та розподілу електричної енергії</p> <p>Управитель багатоквартирного будинку</p> <p>Із надання послуг із поводження з побутовими відходами</p>	<p>Надають комунальні послуги, у яких повинен бути застосований метрологічний контроль за якістю і кількістю наданих послуг для розрахунків між виробником і виконавцем, між виконавцем і споживачем послуг із постачання теплової енергії, постачання гарячої води, централізованого водопостачання, централізованого водовідведення, між енергопостачальником, газопостачальником і споживачем. Згідно з Законом України від 09.11.2017 № 2189-VIII «Про житлово-комунальні послуги» параметри якості природного газу та величини його тиску (ст. 19), як і параметри якості електричної (ст. 20) і теплової (ст. 21), енергії повинні відповідати нормативним документам у сфері стандартизації [13]</p> <p>Фізична особа — підприємець або юридична особа — суб'єкт підприємницької діяльності, яка за договором зі співвласниками забезпечує належне утримання та ремонт спільного майна багатоквартирного будинку і прибудинкової території та належні умови проживання і задоволення господарсько-побутових потреб (п. 14 ст. 1 [13]), тобто надає житлову послугу — послугу з управління багатоквартирним будинком. Надають послуги, у яких не використовується метрологічний контроль за якістю і кількістю наданих послуг (крім метрологічного контролю витрат холодної води на поливання прибудинкової території, витрат тепла на опалення місць загального користування, витрат електроенергії на роботу ліфтів та освітлення місць загального користування)</p>

Джерело: складено автором на основі [9, с. 321—322; 12, с. 41; 13].

поводження з побутовими відходами на ринках послуг із вивезення побутових відходів, становила 1143 підприємства, з яких 74 % (або 851) — це суб'єкти господарювання комунальної форми власності, а 26 % (292) — приватні компанії [3], які, зважаючи на особливості їхньої діяльності та функціонування ринків у сфері поведження з побутовими відходами, є регіональними (локальними) монополіями.

Багатогалузевий характер діяльності підприємств, що надають ЖКП, їх соціально-економічна значущість, а також процес реформування й розвитку ринку ЖКП в Україні, що супроводжується удосконаленням відповідної правової площини, зумовлюють складність економіко-правового забезпечення державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання — виконавців ЖКП і відносин, які виникають у ході їх надання, розгалуженість і громіздкість законодавчої та нормативно-правової бази.

Так, до останнього часу діяло одразу два Закони України «Про житлово-комунальні послуги». Ухвалення Закону України від 09.11.2017 № 2189-VIII «Про житлово-комунальні послуги» (Закон «Про ЖКП») [13], а також низки інших нормативно-правових актів (НПА), необхідних для його реалізації та імплементації (понад 40 підзаконних актів), ознаменувало новий етап реформування відповідної сфери в напрямі демонополізації та розвитку ринкових відносин і конкуренції. Водночас, Закон України від 24.06.2004 № 1875-IV «Про житлово-комунальні послуги» (із змін та допов.) визнано таким, що втратив чинність з 01.05.2019 (з дня введення в дію нового Закону «Про ЖКП» у частині регулювання комунальних

послуг), крім норм, що регулюють надання послуг з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій, управління будинком, спорудою або групою будинків, ремонту приміщень, будинків, споруд, які втратили чинність з 10.06.2018 р. (з дня набрання чинності Законом «Про ЖКП») (п. 2 розд. VI «Прикінцеві та перехідні положення» [13]).

Згідно зі ст. 4 Закону «Про ЖКП» [13], за органами місцевого самоврядування закріплено повноваження щодо встановлення цін / тарифів на комунальні послуги (постачання теплової енергії, постачання гарячої води, централізованого водопостачання, централізованого водовідведення, поведження з побутовими відходами). Отже, щодо встановлення тарифів на послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій із 10.06.2018 органи місцевого самоврядування (ОМС) не мають повноважень. Нині триває перехід від регульованих тарифів на послугу з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій до договірних цін на послугу з управління ББ. При цьому ціна на послугу з управління ББ визначається:

1) за згодою сторін (якщо рішення про форму управління в ББ, у якому не створено ОСББ, ухвалюють співвласники);

2) за результатами конкурсу (якщо управитель ББ призначається ОМС за результатами проведення конкурсу).

Отже, у даний час в Україні триває активна фаза реформування ринку ЖКП, супроводжувана відповідним удосконаленням законодавчої та нормативно-правової бази регулювання діяльності суб'єктів господарювання — їх виконавців і відносин, що виникають під час надання послуг. Завдяки цьому загалом сформовано нормативно-правову базу, якою встановлено чіткі технічні й соціальні стандарти щодо забезпечення якості ЖКП, а також що дає можливість споживачам реалізувати передбачене п. 5 ч. 1 ст. 7 Закону «Про ЖКП» право на зменшення розміру плати за ЖКП у разі їх ненадання, надання в неповному обсязі або зниження їхньої якості. Так, зокрема, йдеться про Постанови КМ України від 05.09.2018 № 712 «Про затвердження Правил надання послуги з управління багатоквартирним будинком та Типового договору про надання послуги з управління багатоквартирним будинком», від 11.12.2013 № 970 «Про затвердження Порядку проведен-

ТАБЛИЦЯ 2. Розподіл підприємств-виконавців комунальних послуг — суб'єктів природних монополій за формами власності станом на 30.11.2018

Ринок	Кількість суб'єктів	Форма власності: належать до комунальної, %
Централізованого водопостачання та водовідведення	2244	75
Транспортування теплової енергії	679	50
Захоронення побутових відходів	33	63

Джерело: складено за матеріалами [12, с. 42].

ня перерахунку розміру плати за послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій у разі перерви в їх наданні, не надання або надання не в повному обсязі», від 27.12.2018 № 1145 «Про затвердження Порядку проведення перевірки відповідності якості надання деяких комунальних послуг та послуг з управління багатоквартирним будинком параметрам, передбаченим договором про надання відповідних послуг», а також Постанову Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики і комунальних послуг (НКРЕКП) від 12.06.2018 № 375 «Про затвердження Порядку забезпечення стандартів якості електропостачання та надання компенсацій споживачам за їх недотримання», Порядок розгляду скарг споживачів щодо незадовільної якості електричної енергії, визначений гл. 13.2 Кодексу систем розподілу, затвердженого Постановою НКРЕКП від 14.03.2018 № 312 і т. д. Треба наголосити на необхідності оновлення Правил надання послуг з постачання теплової енергії, гарячої води, з централізованого водопостачання та водовідведення, а також затвердження Типових договорів про їх надання (шляхом розробки проєктів та ухвалення відповідних постанов Кабінету Міністрів України).

Загалом оновлені внаслідок реформування економіко-правового забезпечення умови господарювання та поживлення конкуренції на ринку ЖКП є своєрідними драйверами інноваційного розвитку підприємств міського господарства — виконавців послуг, мотивують їх інвестувати у відновлення та модернізацію обладнання, об'єктів і мереж комунальної інфраструктури, а також використовувати сучасні технології (як виробничі, так і управлінські) з метою забезпечення безперервного ефективного функціонування, зацікавлення і залучення споживача шляхом забезпечення найкращого конкурентоспроможного співвідношення «*споживча вартість* (включаючи сукупність кількісних та якісних параметрів певної послуги, надійність її надання та доступність) / *ціна (тариф)*» на послугу.

Інтенсивність і кардинальність ініційованих Урядом перетворень у сфері ЖКП, створивши базис для майбутніх позитивних змін, одночасно спричинили невизначеність багатьох економіко-правових аспектів щодо врегулювання відносин контрагентів відповідного ринку

(підприємств — виконавців послуг, їх споживачів, регуляторів (органів державної влади та місцевого самоврядування), власників мереж, підприємств і організацій-постачальників сировинних ресурсів для виробництва і надання послуг, посередницьких організацій), появу низки невирішених питань, пов'язаних із практичним правозастосуванням багатьох норм оновленої законодавчої та нормативно-правової бази регулювання як функціонування ринку ЖКП, окремих підприємств сфери життєзабезпечення, так і відносин, що виникають при наданні житлової та комунальних послуг. Це зумовлено, з одного боку, низьким рівнем правової підготовки вкупі із недостатньою інформаційною обізнаністю щодо можливостей і особливостей реалізації набутих прав та обов'язків як виконавців, так і споживачів ЖКП, у частині зазначених питань в умовах динамічних змін відповідного законодавства, а з іншого боку, — небажанням і неготовністю повною мірою до корінних змін у відносинах «виконавець — споживач» послуг, переведення їх цілком на ринково-договірні засади. Так, поряд із можливістю вибору виконавця ЖКП (зокрема з управління багатоквартирним будинком) із найкращою ціною / тарифною пропозицією з переліком і показниками якості, визначеними умовами укладених відповідних договорів на надання послуг, споживач також набуває обов'язку належного виконання їх умов (істотними серед яких зокрема є: порядок оплати за спожиті ЖКП; відповідальність сторін і штрафні санкції за невиконання умов договору). Так, згідно з п. 1 ст. 26 Закону України «Про ЖКП» [13], з 01.05 2019 передбачено введення пені за несплату вартості ЖКП у визначені терміни в розмірі, встановленому в договорі між виконавцем / виробником і споживачем відповідної послуги, але не вище 0,01 % суми боргу за кожен день прострочення (після 20 числа місяця), що може призвести до негативного сприйняття цих змін споживачами ЖКП.

З огляду на вищезазначене, пріоритетними напрямами державної політики щодо економіко-правового забезпечення регулювання діяльності підприємств міського господарства, що надають ЖКП, у сучасних умовах їх господарювання має стати сприяння:

- створенню передумов відкритості їх точної діяльності та прозорості формування / зміни цін / тарифів на послуги, а також

запобігання і недопущення корумпованості цих процесів;

- реалізації та захисту прав споживачів на отримання якісних житлових та комунальних послуг за економічно обґрунтованим рівнем тарифу;

- забезпеченню економічної обґрунтованості процесів тарифоутворення і формування структури витрат на виробництво та надання послуг (з одного боку, з недопущенням випадків зловживання суб'єктами господарювання монополією з становищем із відповідним завищенням рівня витрат, що включаються до складу собівартості послуг, а з іншого боку, — з гарантуванням підприємствам — виконавцям ЖКП можливості включення до складу тарифів інвестиційної складової із обов'язковим контролем результатів її цільового використання).

Цьому сприятиме удосконалення системи тарифоутворення у сфері ЖКП шляхом запровадження механізму стимулювального тарифного регулювання (*RAB*-регулювання — *Regulatory asset base* — регуляторна база активів) для суб'єктів природних монополій та суб'єктів господарювання на суміжних ринках, що передбачено Середньостроковим планом пріоритетних дій Уряду до 2020 р., Національним планом дій з енергоефективності на період до 2020 р., Концепцією реалізації державної політики у сфері теплопостачання, затверджених відповідними Розпорядженнями КМ України [2, 14]. Крім того, запровадження дієвих стимулів для підвищення ефективності діяльності підприємств — виконавців комунальних послуг, поліпшення їхньої якості та створення сприятливих умов для залучення необхідних інвестицій шляхом запровадження системи тарифоутворення на принципах стимулювального регулювання, удосконалення наявної та розробка нової нормативно-правової бази щодо тарифоутворення визначено основними пріоритетними напрямками діяльності НКРЕКП як державного колегіального органу в сфері ЖКП, яким вже затверджено повні пакети необхідних для цього документів. Але варто зазначити, що у процесі переходу підприємств міського господарства до системи тарифоутворення на комунальні послуги на принципах стимулювального регулювання, потрібно вжити заходів та дотримуватися певних умов, спрямованих на забезпечення зрозумілості, прозо-

рості, публічності відповідної методології тарифорегулювання, що створить передумови її позитивного сприйняття громадськістю.

Висновки. Таким чином, у даний час в Україні назріла нагальна необхідність вирішення низки питань у правовідносинах «державна (органи державної влади та місцевого самоврядування залежно від компетенції щодо регулювання певних відносин і процесів) — виконавці ЖКП (суб'єкти господарювання, що надають комунальну послугу; управитель багатоквартирного будинку) — споживачі (індивідуальний або колективний)», пов'язаних, передовсім, з удосконаленням економіко-правового забезпечення регулювання діяльності підприємств міського господарства — виконавців ЖКП, у частині регламентації питань тарифоутворення та забезпечення якості. Розв'язання зазначених питань потребує ухвалення виважених політичних рішень у поєднанні з реалізацією дієвих економічних механізмів, а також внесення відповідних змін і доповнень у деякі чинні нормативно-правові акти із урахуванням запропонованих рекомендацій, систематизованих у табл. 3.

Це створить передумови консолідації та досягнення балансу інтересів як споживачів, так і виконавців ЖКП, і загалом стане запорукою узгодженої взаємодії і взаємовигідних економічних відносин основних контрагентів на ринку ЖКП, включаючи:

- *споживачів ЖКП* — підвищення якості та надійності надання ЖКП і прозорість формування їх собівартості, поінформованість про норми щодо регулювання взаємовідносин споживачів і виконавців ЖКП, економічна обґрунтованість необхідності, зрозумілість причин зміни тарифу сприятимуть формуванню довіри споживачів та підвищенню їхньої лояльності до підприємств міського господарства, що надають ЖКП, а, отже, і поліпшенню платіжної дисципліни;

- *виконавців ЖКП* — запровадження *RAB*-регулювання тарифоутворення допоможе підприємствам міського господарства планувати і з більшим ступенем вірогідності, достовірності та точності прогнозувати майбутні грошові потоки, завдяки передбачуваності зміни тарифів, що мотивуватиме їх до залучення інвестицій в інноваційний розвиток і модернізацію мереж та інфраструктури, здійснення заходів щодо оптимізації і зниження витрат, а

також дасть змогу досягти скорочення дебіторської та кредиторської заборогованостей і підвищення показників ефективності діяльності загалом;

- *інвесторів* — визначеність щодо майбутніх грошових потоків сприятиме зниженню ризиків інвестування в розвиток підприємств міського господарства — виконавців ЖКП, що створюватиме передумови ефективного управ-

ління ними та максимізації прибутку на вкладений капітал.

Водночас перспективи подальших досліджень пов'язані із пошуком організаційно-економічного інструментарію та розробкою дієвого механізму практичної реалізації задекларованих законодавством змін у правовідносинах «держава — виконавці ЖКП — споживачі» за кожним із видів послуг.

ТАБЛИЦЯ 3. Пропозиції щодо внесення змін і доповнень у нормативно-правові акти, які регулюють діяльність суб'єктів господарювання — виконавців ЖКП

Найменування НПА	Зміст пропозиції	Очікуваний результат
Закон України від 09.11.2017 № 2189-VIII «Про житлово-комунальні послуги»	Ст. 1 «Визначення термінів» доцільно доповнити тлумаченням визначень термінів «якість житлової послуги» і «якість комунальних послуг» (із конкретизацією за видами) згідно з наведеним у ст. 5 переліком ЖКП	Допоможе забезпечити дотримання принципу правової визначеності та сприятиме ясності і недвозначності правових норм Закону, пов'язаних із регламентацією якості ЖКП, а також створить передумови недопущення довільної інтерпретації зазначених термінів і встановлення прозорих та зрозумілих «правил гри» учасників правовідносин у сфері надання ЖКП
Закон України від 10.12.2015 № 887-VIII «Про особливості доступу до інформації у сферах постачання електричної енергії, природного газу, теплопостачання, центрального постачання гарячої води, централізованого питного водопостачання та водовідведення»; Наказ Мінрегіону України від 05.06.2018 № 130 «Про затвердження Порядку інформування споживачів про намір зміни цін / тарифів на комунальні послуги з обґрунтуванням такої необхідності»	Пропонуємо зобов'язати орган регулювання забезпечити відкритість і доступність (оприлюднення) інформації щодо: розрахунків <i>RAB</i> -тарифів за кожним конкретним видом послуг; обґрунтування можливих наслідків запровадження <i>RAB</i> -тарифів (включаючи, наприклад, обчислення розміру збільшення тарифів на послуги для різних категорій споживачів); вартості активів регульованих підприємств, що надають ЖКП, до і після запровадження <i>RAB</i> -тарифів; результатів цільового використання інвестиційної складової <i>RAB</i> -тарифу	Дасть змогу забезпечити зрозумілість, публічність процесів тарифоутворення на комунальні послуги на засадах методології стимулювального регулювання (<i>RAB</i> -регулювання), сформує передумови її позитивного сприйняття громадськістю і як результат — підвищення платіжної дисципліни споживачів. Створить передумови недопущення практики зловживань, пов'язаних із завищенням обсягів та вартості активів підприємств міського господарства — виконавців послуг, що може призвести до штучного підвищення тарифів на послуги. Сприятиме прозорості діяльності підприємств міського господарства, що надають комунальні послуги, а також цільовому використанню бюджетних коштів на реалізацію інвестиційних програм і проектів розвитку у всіх підгалузях сфери ЖКП. Допоможе підвищити потенціал залучення громадськості до ухвалення відповідних рішень
Проекти Постанов КМ України «Про затвердження Правил надання послуг з постачання теплової енергії та Типового договору про їх надання»; «Про затвердження Правил надання послуг з постачання гарячої води та Типового договору про їх надання»; «Про затвердження Правил надання послуг з централізованого водопостачання та централізованого водовідведення та Типових договорів про їх надання»	Розробка та ухвалення проектів Постанов Кабінету Міністрів України (на виконання пп. 1, 2 ч. 1 ст. 4 Закону України «Про ЖКП»)	Сприятиме гармонізації інтересів споживачів і виконавців ЖКП, обмеженню довільної інтерпретації підприємством — виконавцем послуг їхнього складу, параметрів якості, обсягу і вартості. Дасть змогу посилити потенціал споживачів щодо можливості здійснення моніторингу і контролю співвідношення « <i>споживча вартість</i> » (включаючи сукупність кількісних та якісних параметрів певної послуги, надійність її надання та доступність) / <i>ціна (тариф)</i> » певної послуги; відповідного вибору підприємств — виконавців ЖКП з огляду на співвідношення зазначених властивостей

Джерело: складено автором на основі [14, с. 72; 15, с. 22].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 № 385. *Офіційний вісник України*. 2014. № 70. Ст. 1966.
2. Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік: розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.04.2017 № 275-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D1%80> (дата звернення: 10.04.2019).
3. Хотьківська Н.В. Економіка та тарифна політика у житлово-комунальній сфері. Асоціація міст України; Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. 2019. URL: https://www.auc.org.ua/sites/default/files/sectors/u-8/18.04.18_fep_pidsumkovyy_selektor_za_2017_2018.pdf (дата звернення: 10.04.2019).
4. Sharfman Leo I. Commission Regulation of Public Utilities: A Survey of Legislation. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science. State Regulation of Public Utilities*. 2019. Vol. 53. P. 1—18. URL: <https://www.jstor.org/stable/1012179> (дата звернення: 25.03.2019).
5. Деміхов О.І., Лук'янихін В.О., Теліженко О.М. Світовий досвід державного регулювання механізмів розвитку житлово-комунального господарства. *Аспекти публічного управління*. 2015. № 11—12 (25—26). С. 109—117.
6. Лук'янов В.І. Регіональні аспекти державного регулювання розвитку житлово-комунального господарства. *Соціальна економіка*. 2017. Вип. 54 (2). С. 120—124.
7. Newborne P., Mason N. The Private Sector's Contribution to Water Management: ReExamining Corporate Purposes and Company Roles. *Water Alternatives*. 2012. Vol. 5 (3). P. 603—618. URL: <http://www.water-alternatives.org/index.php/alldoc/articles/vol5/v5issue3/188-a5-3-4/file> (дата звернення: 25.03.2019).
8. Килимник І.І., Коляда Т.А., Домбровська А.В. та ін. Правове регулювання державно-приватного партнерства в галузі житлово-комунального господарства України: монографія. Харків: ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2015. 131 с.
9. Модернізація суспільного сектору економіки в умовах глобальних змін: моногр. За ред. проф. А.Ф. Мельник. Тернопіль: ТНЕУ, Економічна думка. 2009. 528 с.
10. Nerovnya T.N., Oboimova N.T., Rodionova V.I., Dovlatyan G.P., Shapovalov V.A. Institutional Basics of Tariffs in Housing and Communal Services: Cross-Country Analysis. *Mediterranean Journal of Social Sciences*. MCSER Publishing, Rome-Italy. 2015. Vol 6, № 3. P. 26—35.
11. Сербінова К.Х. Тарифна політика та підвищення ефективності міського господарства. *Scienca of Europe — Praha*. 2016. № 2 (2). Vol. 1. P. 35—38.
12. Звіт Антимонопольного комітету України за 2018 рік: затверджено Розпорядженням Антимонопольного комітету України від 12.03.2019 № 2-рп. Київ, 2019. 340 с. URL: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document;jsessionid=4093F7625B74885C7219238EC74EBBC1.app1?id=148160&schema=main> (дата звернення: 23.03.2019).
13. Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 09.11.2017 № 2189-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19> (дата звернення: 23.03.2019).
14. Тарасевич О.В., Градобоева Є.С. Особливості впровадження стимулюючого тарифоутворення на житлово-комунальні послуги підприємств міського господарства. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2018. № 2 (101). С. 66—74.
15. Градобоева Є.С. Економіко-правове забезпечення підвищення якості надання житлово-комунальних послуг підприємствами міського господарства. *Сучасні питання економіки і права: зб. наук. праць. Серія: економічні науки*. 2017. Випуск 1—2. С. 17—24.

Надійшла 12.04.2019

REFERENCES

1. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na period do 2020 roku: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 06.08.2014 No. 385. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. 2014. No. 70. Art. 1966 [in Ukrainian].
2. Pro zatverdzhennia serednostrokovoho planu priorytetnykh dii Uriadu do 2020 roku ta planu priorytetnykh dii Uriadu na 2017 rik: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 03.04.2017 No. 275-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D1%80> [in Ukrainian].
3. Khotsianivska N.V. Ekonomika ta taryfna polityka u zhytlovo-komunalnii sferi. Asotsiatsiia mist Ukrainy; Ministerstvo rehionalnoho rozvytku, budivnytstva ta zhytlovo-komunalnoho hospodarstva Ukrainy. 2019. URL: https://www.auc.org.ua/sites/default/files/sectors/u-8/18.04.18_fep_pidsumkovyy_selektor_za_2017_2018.pdf [in Ukrainian].
4. Sharfman Leo I. Commission Regulation of Public Utilities: A Survey of Legislation. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science. State Regulation of Public Utilities*. 2019. Vol. 53. P. 1-18. URL: <https://www.jstor.org/stable/1012179>
5. Demikhov O.I., Lukianykhin V.O., Telizhenko O.M. Svitovyi dosvid derzhavnoho rehulivannia mekhanizmiv rozvytku zhytlovo-komunalnoho hospodarstva. *Aspekty publichnoho upravlinnia*. 2015. No. 11-12 (25-26). P. 109-117 [in Ukrainian].

- Lukianov V.I. Rehionalni aspekty derzhavnoho rehuliuвання rozvytku zhytlovo-komunalnoho hospodarstva. *Sotsialna ekonomika*. 2017. Iss. 54 (2). P. 120-124 [in Ukrainian].
- Newborne P., Mason N. The Private Sector's Contribution to Water Management: ReExamining Corporate Purposes and Company Roles. *Water Alternatives*. 2012. Vol. 5(3). P. 603-618. URL: <http://www.water-alternatives.org/index.php/alldoc/articles/vol5/v5issue3/188-a5-3-4/file>
- Kylymnyk I.I., Koliada T.A., Dombrovska A.V. ta in. Pravove rehuliuвання derzhavno-pryvatnoho partnerstva v haluzi zhytlovo-komunalnoho hospodarstva Ukrainy: monohrafiia. Kharkiv : KhNUMH im. O.M. Beketova, 2015. 131 p. [in Ukrainian].
- Modernizatsiia suspilnoho sektoru ekonomiky v umovakh hlobalnykh zmin: monohr. Za red. prof. A.F. Melnyk. Ternopil: TNEU, "Ekonomichna dumka". 2009. 528 p. [in Ukrainian].
- Nerovnya T.N., Oboimova N.T., Rodionova V.I., Dovlatyan G.P., Shapovalov V.A. Institutional Basics of Tariffs in Housing and Communal Services: Cross-Country Analysis. *Mediterranean Journal of Social Sciences*. MCSER Publishing, Rome-Italy. 2015. Vol 6. No. 3. P. 26-35.
- Serbinova K.Kh. Taryfna polityka ta pidvyshchennia efektyvnosti miskoho hospodarstva. *Sciences of Europe — Praha*. 2016. No. 2(2). Vol. 1. P. 35-38 [in Ukrainian].
- Zvit Antymonopolnoho komitetu Ukrainy za 2018 rik: zatverdzheno Rozporiadzhenniam Antymonopolnoho komitetu Ukrainy vid 12.03.2019 No. 2—rp. Kyiv, 2019. 340 p. URL: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document;jsessionid=4093F7625B74885C7219238EC74EBBC1.app1?id=148160&schema=main> [in Ukrainian].
- Pro zhytlovo-komunalni posluhy: Zakon Ukrainy vid 09.11.2017 No. 2189-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19> [in Ukrainian].
- Tarasevych O.V., Hradoboieva Ye.S. Osoblyvosti vprovadzhennia stymuliuuchoho taryfotvorennia na zhytlovo-komunalni posluhy pidpriemstv miskoho hospodarstva. *Derzhava ta rehiony. Serii: Ekonomika ta pidpriemnytstvo*. 2018. No. 2(101). P. 66-74 [in Ukrainian].
- Hradoboieva Ye.S. Ekonomiko-pravove zabezpechennia pidvyshchennia yakosti nadannia zhytlovo-komunalnykh posluh pidpriemstvamy miskoho hospodarstva. *Suchasni pytannia ekonomiky i prava: zb. nauk. prats. Serii: ekonomichni nauky*. 2017. Iss. 1-2. P. 17-24 [in Ukrainian].

Received 12.04.2019

Е.С. Градобоєва

Институт економіко-правових досліджень НАН України, г. Київ, Україна

ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ЭКОНОМИКО-ПРАВОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ РЕГУЛИРОВАНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ГОРОДСКОГО ХОЗЯЙСТВА — ИСПОЛНИТЕЛЕЙ ЖИЛИЩНО-КОММУНАЛЬНЫХ УСЛУГ

Исследовано современное состояние, обобщены особенности и современные проблемы деятельности предприятий городского хозяйства — исполнителей жилищно-коммунальных услуг (ЖКУ), приведена их классификация. Проанализирована действующая законодательная и нормативно-правовая база регулирования деятельности предприятий городского хозяйства в части регламентации вопросов обеспечения соответствия качества предоставления ЖКУ установленным нормативам, стандартам, порядкам и правилам, условиям соответствующих договоров и требованиям действующего законодательства, а также цено-, тарифообразования. Предложены пути совершенствования соответствующего нормативно-правового обеспечения регулирования деятельности предприятий городского хозяйства, предоставляющих ЖКУ, с конкретизацией предложений о внесении изменений и дополнений в действующее законодательство и характеристикой ожидаемых результатов.

Ключевые слова: жилищно-коммунальные услуги, предприятия городского хозяйства, экономико-правовое обеспечение регулирования деятельности, совершенствование, тарифообразование, качество.

Ye.S. Gradoboieva

Institute of Economic and Legal Researches of the NAS of Ukraine, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-1086-8159

ECONOMIC AND LEGAL ASPECTS IN REGULATION OF THE ACTIVITY OF ENTERPRISES OF THE URBAN ECONOMY

The article examines the current situation with enterprises of the urban economy providing housing and communal services (HCS), generalizes the features and contemporary problems facing their activities, and gives their classification. It was determined that one of the main features of enterprises of the urban economy that provide HCS is their multiple activities. They are managed, depending on the type of services provided, both in the competitive (potentially competitive) markets (including service markets for managing apartment house, household waste, production and supply of heat energy) and in the markets of natural monopolies (in particular, centralized water supply and sanitation, transportation of thermal energy, disposal of household waste). This causes the difficulties in providing the economic and legal support

for the state regulation of activities of the economic entities — providers of HCS and the relations arising from their provision, as well as the ramification and bulkiness of the relevant legislative and regulatory framework. Here is analyzed the current legal framework for regulating the activities of enterprises of the urban economy, namely for regulating the issues of ensuring conformance of the quality of housing and communal services to the established standards, procedures, terms of the relevant agreements and the requirements of current legislation, as well pricing and tariff setting. Based on the conducted analysis, the conclusion was made about the need to improve it. The priority directions of the state policy regarding the economic and legal support for regulating activities of enterprises of the urban economy providing housing and communal services have been identified. In particular, they include the assistance in providing the openness of the current activities of enterprises of the urban economy and the transparency of tariff setting for their services; realization of the rights of consumers to receive high-quality housing and communal services under the economically justified level of tariff. The ways of improving the regulatory and legal framework are offered for regulating activities of enterprises of the urban economy that provide housing and communal services. Relevant proposals on amendments and additions to the current legislation were specified, and the expected results were characterized.

Further studies should be aimed at determining the organizational and economic tools and developing an effective mechanism for the practical implementation of the changes declared by the legislation in the legal relations between the "state — performers of housing and utilities services — consumers" for each type of services.

Keywords: enterprises of the urban economy, economic and legal support for regulating activities, housing and communal services, improvement, tariff setting, quality.